

1

ESG: ümumi baxış və trendlər

ESG Ekoloji, Sosial və İdarəetmə məsələlərini əhatə edir

Ekoloji məsələlər

Qurumun ətraf-mühitə potensial və mövcud təsirləri (məsələn, çirklənmə, biomüxtəliflik məsələləri, karbon emissiyaları, iqlim dəyişikliyi, təbii ehtiyatlardan istifadə s.)

Sosial məsələlər

Cəmiyyət, işçilər və ümumi sosial mühitə yanaşmalar (məsələn, sağlamlıq və təhlükəsizlik, təchizat zənciri, müxtəliflik və inkluzivlik)

İdarəetmə məsələləri

Ekoloji və sosial siyasət və prosedurların idarə edilməsi daxil olmaqla şirkət əməliyyatlarını tənzimləyən daxili struktur və proseslərin idarə olunması (məsələn, idarəetmə şurasının quruluşu və tərkibi müxtəliflik, etik davranış hesabatlılıq və şəffaflıq qaydaları)

ESG gündəliyi maraqlı tərəflərin geniş dairəsi üçün getdikcə daha kritik məsələyə çevrilir

İnvestorlar

Sorğuda iştirak edən investorların 90%-i bildirib ki, COVID-19 pandemiyasından sonra investisiya strategiyasının müəyyən edilməsi və qərarların qəbulu zamanı onlar müəssisələrin ESG effektivliyinə daha çox əhəmiyyət verirlər¹. Sorğuda iştirak edən investorların 86%-i bildirib ki, cari dövrdə güclü ESG proqramı və effektivliyi olan müəssisə analitiklərin tövsiyələrinə əhəmiyyətli və birbaşa təsir göstərir¹

Korporativ partnyorlar

Alicılıq qabiliyyəti 4 trilyon dollar olan 150-dən çox iştirakçı dünya üzrə 15.000 təchizatçıdan ESG məlumatını tələb etmək üçün CDP təchizat zənciri proqramından istifadə edirlər²

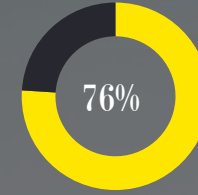
İstehlakçılar

İstehlakçıların 57%-i ətraf mühitə mənfi təsirləri azaltmaq üçün alış-veriş vərdişlərini dəyişməyə hazırdırlar³

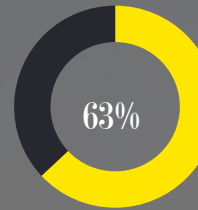

Tənzimləyicilər

Dünyanın bir sıra tənzimləyiciləri ESG strategiyaları və məlumatların açıqlanması ilə bağlı yeni qaydalar tətbiq etməyə başlayırlar⁴

İştirakçı ətraf mühitə, işçilərinə və fəaliyyət göstərdikləri icmalara mənfi təsir göstərən şirkətlərdən mal və xidmətlərin istafədəsini dayandırmaq niyyətindədir⁵

Səhm gəlirləri üzrə ESG təklifləri səhm gəlirlərinə müsbət təsir göstərdiyini qeyd edib⁶

\$1.5T

2010-cu ildən 2019-cu ilə qədər qlobal miqyasda iqlim dəyişikliyi ilə bağlı hava şəraiti səbəbindən şirkətlərlə dəymiş zərər⁷

(1) Is your ESG data unlocking long-term value? Why nonfinancial information, data analytics and better performance insight can be key to enhancing the ESG premium," EY website, Sixth global institutional investor survey

(2) CDP - Global Supply Chain Report (2022)

(3) IBM Study - Purpose and Provenance Drive Bigger Profits for Consumer Goods (2020)

(4) Harvard Law School - ESG Global Study (2022)

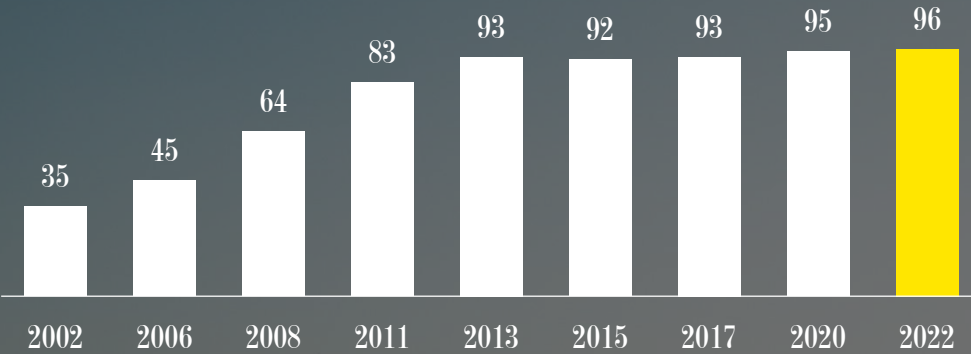
(5) PwC – Beyond compliance: Consumers and employees want business to do more on ESG (2021)

(6) McKinsey – Purpose: Shifting from why to how (2020)

(7) WHO – Economic costs of weather-related disasters soars but early warnings save lives (2023)

ESG üzrə hesabatlılığın həcmi artır, məlumatların açıqlanması məcburi olacaq

2022-ci ildə dayanıqlılıq sahəsində hesabatların açıqlanması dünyanın ən iri 250 şirkəti arasında 96% təşkil etmişdir, halbuki 20 il əvvəl belə şirkətlər yalnız 35% təşkil edirdi¹

Qeyri-maliyyə hesabatları və IFRS-dən artan gözləntilər

IFRS Fondu Beynəlxalq Dayanıqlılıq Standartları Şurasının (ISSB) yaradıldığını elan etdi

ISSB müəssisələrin dəyəri və investisiya qərarlarının verilməsi məsələlərinə diqqət yetirərək, dayanıqlı inkişaf haqqında məlumatların açıqlanması üzrə standartları işləyib hazırlayacaq

Məcburi tələblər

Korporativ Dayanıqlılıq Hesabatları Direktivi (CSRD) çərçivəsində Aİ, qeyri-maliyyə məlumatlarının açıqlanması tələbinin tətbiq ediləcəyi şirkətlərin siyahısını genişləndirir. Bu təchizat zəncirində əhatəli məlumatların açıqlanmasına səbəb olacaqdır.

90%

S&P500 şirkəti 2019-cu ildə dayanıqlılıq hesabatlarını dərc ediblər (2011-ci ildə onların payı 20%² təşkil edirdi)

65%

S&P500 şirkətləri CDP tövsiyələrini nəzərə almaqla dayanıqlılıq hesabatlarını dərc ediblər³

51%

S&P500 şirkətləri dayanıqlılıq hesabatlarını hazırlayarkən beynəlxalq GRI standartlarını istifadə ediblər⁴

36%

S&P500 şirkətləri BMT-nin DİM-lərinə nail olmaq üçün verdikləri töhfələr haqqında məlumatları açıqlayıblar⁵

(1) KPMG 2022 Survey of Sustainability Reporting – 250G Companies

(2) Trends on the sustainability reporting practices of S&P 500 index companies, Governance and Accountability Institute, Inc. (2020)

(3) The Future of Corporate Climate Action: S&P 500 firms assessing risks and financial benefits of transition (2022)

(4) Sustainability Disclosure Practices IN THE RUSSELL 3000, S&P 500, AND S&P MIDCAP 400 (2022 edition)

(5) Corporate transparency in KPMG survey 2022 findings

Yaranan dayanıqlılıq hesabatları standartları

Dayanıqlılıq hesabatları sahəsində yeni çağırışlar və maraqlı tərəflərin gözləntilərindən irəli gələn sürətli və əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verir. Bu dəyişikliklər dayanıqlılıq hesabatlılığın gələcəyini formalaşdıracaq IFRS və ESRS kimi yeni standartların və sistemlərin yaranmasına gətirib çıxaracaq

IFRS Dayanıqlılıq açıqlamaları standartları

2023-cü ilin iyun ayında Beynəlxalq Dayanıqlılıq Standartları Şurası (ISSB) IFRS Dayanıqlılıq məlumatlarının Açıqlanması Standartlarını buraxmışdır.

IFRS S1

IFRS S1 dayanıqlılıqla bağlı açıqlamaların əhatə dairəsi, əhəmiyyətliliyi, hesabat sərhədləri, təqdimatı və yoxlanılması kimi maliyyə məlumatlarının açıqlanması üçün ümumi tələbləri müəyyən edir

IFRS S2

IFRS S2, istifadə ediləcək mənbələr, metriklər, hədəflər və ssenarilər kimi iqlimlə bağlı açıqlamalar üzrə xüsusi təlimatlar təqdim edir. Hər iki standart TCFD tövsiyələrinə uyğundur və onların hər hansı uçot tələbləri ilə birlikdə istifadə edilməsi nəzərdə tutulur.

ESRS

ESRS standartları dayanıqlılıqla bağlı məlumatları ardıcıl və müqayisə edilə bilən şəkildə açıqlamaq üçün Avropa Dayanıqlılıq Hesabatları Standartlarıdır. 2023-cü ilin iyul ayında ESRS standartları Avropa Komissiyası tərəfindən qəbul edildi və 2024-cü maliyyə ilindən etibarən CSRD direktivinin əhatəsinə aid olan bütün şirkətlərə tətbiq ediləcək. **Standartlar iqlim dəyişikliyi, biomüxtəliflik, insan hüquqları, mükafatlandırma və korrupsiya ilə mübarizə kimi ətraf mühit, sosial və idarəetmə mövzularını əhatə edir.**

IFRS S1/S2 və ESRS standartları dayanıqlılıqla bağlı məsələlərin müəssisəyə maliyyə təsirlərini (maliyyə əhəmiyyətliliyi) və müəssisənin fəaliyyətlərinin insanlara və planetə təsirlərini (təsirin əhəmiyyətliliyi) nəzərə alan ikiqat əhəmiyyətlilik prosesini tətbiq edir. Hər iki qiymətləndirmə aparılmalıdır, çünki onlar bir-biri ilə bağlıdır və bu iki ölçü arasında qarşılıqlı asılılıqlar nəzərə alınmalıdır.

Azərbaycanda ESG üzrə İnkişaf Perspektivləri

Azərbaycan şirkətlərinin üzlaşdiyi ESG riskləri

Ekoloji

İqlim dəyişikliyi

Enerji səmərəliliyi

Su qıtlığı

Biomüxtəlifliyin
itirilməsi

Sosial

İnsan hüquqları

Kadrların
yetiştirilməsi

Sağlamlıq və
təhlükəsizlik

Dayanıqlı iqtisadi
inkişaf

İdarəetmə

Komplayns

Korrupsiya

Şəffaflıq

ESG risklərin idarə
olunması

Azərbaycan üçün Fiziki İqlim Riskləri

Son illərdə ölkəmizdə orta temperaturun yüksəlməsi kimi iqlim dəyişikliyi və onun göstərdiyi mənfi təsirlər əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir (MEPA, 2020). Belə ki, maksimal və minimal temperaturun global orta göstəricidən daha sürətlə yüksələcəyi proqnozlaşdırılır. Potensial istiləşmə 1986-2005-ci illərlə müqayisədə 2090-cı ilə qədər nisbətən 4,7°C olacaq ki, bu da insan sağlamlığına, yaşayış məntəqələrinə və ekosistemlərə olan təsirini gücləndirəcək.

Artan buxarlanma və sahil eroziyası

- Araşdırmalar göstərir ki, son illərdə artan buxarlanma nəticəsində Xəzər dənizinin səviyyəsi 1996-2015-ci illər ərzində təqribən 6,7 sm azalıb.
- Azərbaycanın əsas buzlaq sahələrindən qidalanan Qusarçayın su hövzəsinin sahəsi yarıya qədər azalıb.
- Torpaq eroziyası və şoranlığı yüksək olan, su basmış və kimyəvi çirkləndiricilərlə zədələnmiş ərazilərin artması ölkədə əkin sahələrinin mövcudluğuna artıq əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərib.

Quraqlıq və daşqın

- Azərbaycanda leysan yağıntıların tezliyi artıb və bu, müxtəlif regionlarda daşqınların sayının artmasına səbəb olub (Dünya Bankı, 2019).
- İntensivləşən torpaq sürüşmələri və daşqınlar həmin ərazilərdəki bələdiyyələrə və sahibkarlara əhəmiyyətli iqtisadi ziyan vurur.
- Quraqlığın tez-tez baş verməsi 2014-cü ildə baş vermiş 12 meşə yangını nəticəsində 59 hektar meşə sahəsinin zədələnməsi kimi hallarla nəticələnə bilər (ETSN Azərbaycan, 2016).

Havanın kəskin qızması

- Son illərdə Azərbaycanda anomal istilik günlərinin sayı artıb və yüksək temperatur nəticəsində istilik intensivliyi yüksəlib.
- Bölgələrdə müşahidə olunan intensiv istilik eyni zamanda əhalinin sağlamlığına mənfi təsir göstərir.
- İstilik dalğalarının ölkənin bütün ərazilərinə təsir edəcəyi proqnozlaşdırılır.

Yoxsulluq və bərabərsizlik

- 35°C-dən yuxarı ekstremal temperaturun tezliyinin artması vegetasiya dövründə kənd təsərrüfatına zərər verə bilər.
- Bunun nəticəsi olaraq, fermerlərin və kənd təsərrüfatı sektorunda işləyən digər insanların gəlir əldə etməyində çətinliklər və məhdudiyətlər olub.
- İqlim dəyişikliyinə su ehtiyatlarına olan təsiri əsasən ölkəmizin daha yoxsul və kənd yaşayış məntəqələrində müşahidə ediləcək.

Qidalanma

- Hətta suvarılan ərazilərdə suyun miqdarının azalması, tez-tez baş verən quraqlıqlar və yüksək temperatur həddi məhsuldarlığın azalmasına səbəb ola bilər.

Paris Sazişi

- ▶ **Paris Sazişi** iqlim dəyişikliyinə tənzimlənməsi ilə bağlı qəbul olunmuş hüquqi öhdəliyə malik beynəlxalq razılaşmadır. 12 dekabr 2015-ci ildə Parisdə keçirilən COP 21 çərçivəsində 196 tərəfdaşın qoşulduğu bu saziş 4 noyabr 2016-cı il tarixindən qüvvəyə minmişdir.
- ▶ Azərbaycan Paris sazişini 2016-cı il aprelin 22-də imzalayıb və 2017-ci il yanvarın 9-da isə sazişin müddəaları qüvvəyə minmişdir.

Məqsəd

- ✓ Qlobal ortalama temperatur artımının sənayeləşmə dövrünə qədərki səviyyədən 2°C-dən xeyli aşağı saxlanması və temperatur artımının 1.5°C-dək məhdudlaşdırılması
- ✓ İqlim dəyişmələrinin mənfi təsirlərinə uyğunlaşma qabiliyyətinin artırılması, iqlim dəyişmələrinə qarşı dayanıqlılıq və istixana effektiv qaz tullantılarının azaldılması üzrə tədbirlər
- ✓ Maliyyə axınlarının istixana effektiv qaz tullantılarının azaldılmasına və iqlim dəyişmələrinə qarşı davamlı inkişafa yönəldilməsi

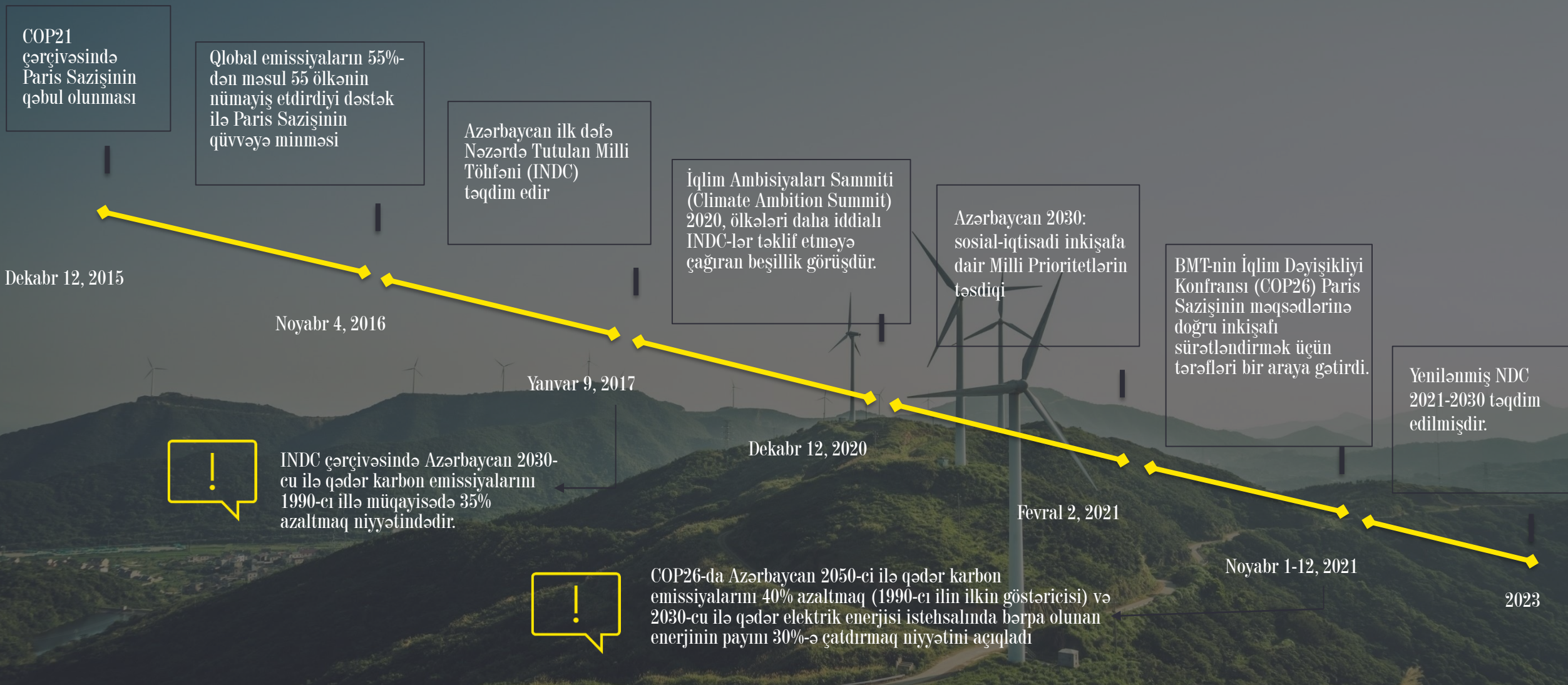

Öhdəliklər

- ✓ İnkişaf etməkdə olan ölkələrin aşağı karbonlu iqtisadiyyata keçidinin inkişaf etmiş ölkələr tərəfindən texnoloji dəyişim və illik 100 milyard dollarlıq iqlim sərmayəsi yolu ilə dəstəklənməsi
- ✓ COP26 çərçivəsində Tərəflər həssas qrup kateqoriyalarına iqlim dəyişikliyinə təsirlərinə davamlılığını artırmaqda kömək etmək üçün Uyğunlaşma Fonduna (350 milyon ABŞ dollarından çox) və Ən Az İnkişaf etmiş Ölkələr Fonduna (LDCF) (600 milyon ABŞ dollarından çox) yeni maliyyə öhdəlikləri elan ediblər.

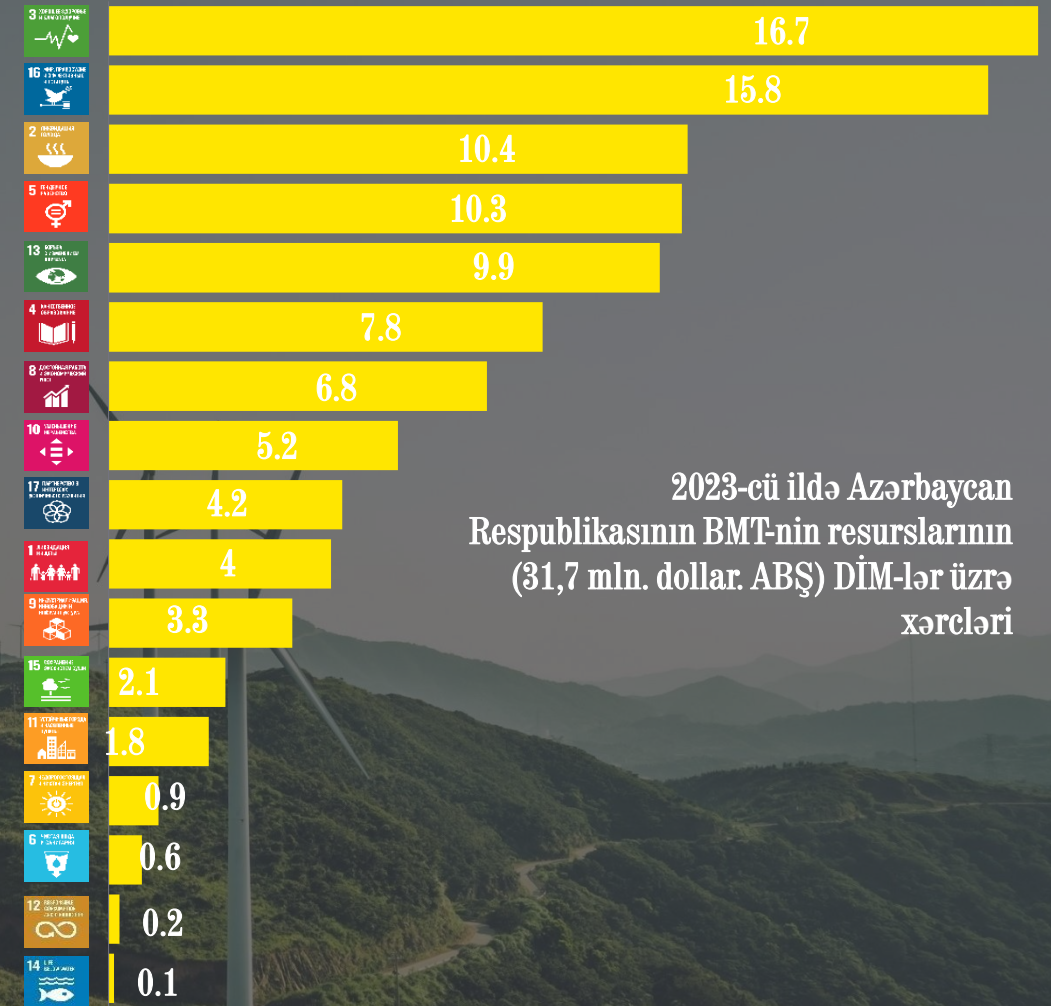
Azərbaycanın ESG gündəmi: vacib tarixlər

BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ESG biznes modelləri üçün etalondur

Azərbaycan «SDG Index 2023» Qlobal Reytingində 73,5 xalla 53-cü yerdədir.

DİM-lərə nail olunma prosesi BMT nümayəndələri və Azərbaycan Respublikası Hökuməti tərəfindən daim nəzarətdə saxlanılır. Bu gün Azərbaycanın DİM-lərə nail olunma üzrə monitoring sisteminə 280 göstərici daxildir ki, onlardan 205-i qlobal, 75-i isə milli göstəricidir.

Mənbə: Azərbaycanda DİM üzrə hesabat (2023-cü il)

Mənbə: Azərbaycanda DİM | BMT

Azərbaycanın ESG üzrə prioritetləri

Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər⁽¹⁾

Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası ⁽²⁾

Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı Maliyyə üzrə Yol Xəritəsi 2023-2026 ⁽³⁾

ESG prinsiplərinin tətbiqinin stimullaşdırılması və təşviqi üzrə 2023-cü il üçün Yol Xəritəsi ⁽⁴⁾

- (1) "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" in təsdiq edilməsi haqqında
- (2) Azərbaycan Respublikasının 2022-2026 illərdə Sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası
- (3) Dayanıqlı Maliyyə üzrə Yol Xəritəsi, ARMB
- (4) [ESG üzrə Yol Xəritəsi](#)

Tənzimləyici orqanlar aşağıdakılara xüsusi diqqət yetirirlər:

Sağlam və rəqabətli biznes mühiti və işçilərin layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi

İEYQ emissiyalarının azaldılması

Dayanıqlı iqtisadi artım və qeyri-neft məhsullarının istehsalı və ixracı

Bərpa olunan mənbələrdən enerjinin istifadəsinin və ixracının genişləndirilməsi

Karbon qiymətləndirmə sistemi və karbon vergisi

Emissiyaların Ticarət Sistemi (ETS) qlobal ÜDM-in 55%-dən çoxunu və qlobal istixana qazı emissiyalarının 17%-dən çoxunu yaradan ölkələrdə mövcuddur.

ETS-in dünyada fəal şəkildə tətbiqinə baxmayaraq, Azərbaycan emissiyaya nəzarət vasitələrinin işlənilməsinə ölkənin əsas prioritet sahələrinə daxil etmir.

Bu cür sistemin qurulması iki əsas üstünlük yarada bilər:

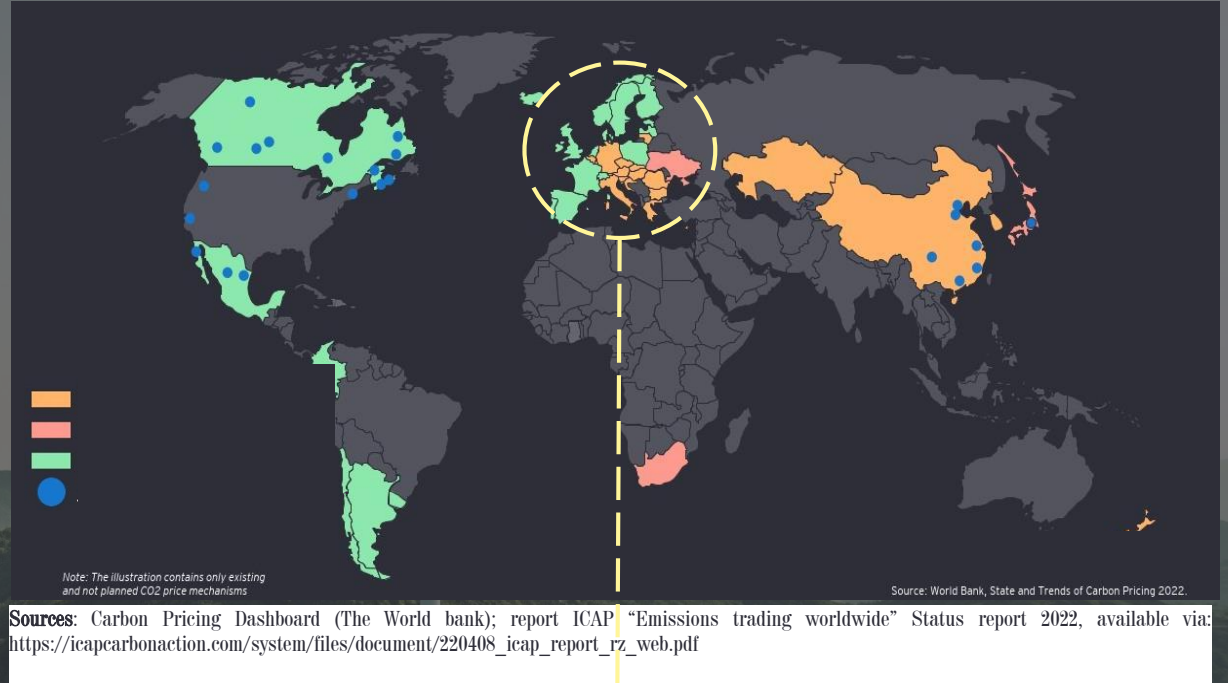
Azərbaycandan xarici ölkələrə ixrac xərelərinin azaldılması

İqlim dəyişikliyi ilə bağlı beynəlxalq hədəflərin və prinsiplərinin daha çevik və effektiv inteqrasiyası

6/3/2024

Carbon Border Adjustment Mechanism – (CBAM)
Avropa İttifaqında sərhəddə karbon vergisi

Sektorlar xalis sıfır istiqamətində necə fəaliyyət qura bilər

Enerji

- ✓ Mədən yanacaqlarından istifadə olunan enerjinin alternativ və bərpa olunan enerji istifadə növləri ilə əvəzlənməsi yolu ilə azaldılması;
- ✓ Aşağı emissiyalı qaz (bioqazlar, hidrogen və sintetik metan), və maye (maye bioyanacaq, ammonyak və sintetik maye karbohidrogen) yanacaqların istifadəsinə keçid;
- ✓ Sənayə proseslərində istifadə məqsədi ilə karbon tutulması və saxlanması texnologiyalarının əhatəli tətbiq edilməsi.

Sənaye

- ✓ Aşağı və sıfır İstixana Qazları Emissiyasına malik tikinti materiallarından istifadə edilməsi;
- ✓ Təkrar emal həcmnin artırılması və təkrar emal olunmuş materialların sənaye proseslərində yenidən istifadəsi;
- ✓ Sıfır istixana qazı emissiyaları ilə səciyyələnən yeni istehsal texnologiyalarının inteqrasiyası.

Kənd təsərrüfatı

- ✓ Məhsul müxtəlifləşdirilməsi, sudan səmərəli istifadəni genişləndirən suvarma sistemlərinin tətbiqi, otlaqların dayanıqlı idarəedilməsi;
- ✓ Kənd təsərrüfatı fəaliyyəti nəticəsində degradasiyaya uğramış torpaqların bərpası (sintetik gübrə və pestisidlərin istifadəsi);
- ✓ Biomüxtəlifliyin qorunması məsələlərinin kənd təsərrüfatı sənayesinin gündəminə əlavə edilməsi;
- ✓ Kənd təsərrüfatında bioyanacaq və geotermal enerjiden istifadənin artırılması;
- ✓ Dayanıqlı kənd təsərrüfatı məhsullarının ekoloji etiketlənməsinin tətbiq olunması.

Tullantıların idarə olunması

- ✓ Bərk məişət tullantılarının vahid idarəçiliyinin inkişafı və regionlarda tullantıların idarə edilməsi zavodlarının tikintisi, açıq poliqonların bağlanması;
- ✓ Təkrar emal olunan və kompost edilə bilən tullantılardan istifadə payının artırılması.

Aşağı karbon təşəbbüslərinə sektorlararası hökumət dəstəyi

- ✓ Karbonsuz texnologiyaların tətbiqi və miqyasının artırılması üçün dövlət dəstəyi;;
- ✓ Qlobal aşağı karbon və xalis sıfır hədəfləri ilə əlaqəli beynəlxalq vergi, gömrük və digər əlaqəli siyasətlərin keçid problemləri;
- ✓ Peşəkar potensial artırmaq üçün milli elmi və mühəndislik gündəminin hazırlanması;
- ✓ Davamlı biznes təcrübələri üçün “yaşıl” öhdəliklər sisteminin inkişafı.

Diqqətinizə görə təşəkkürlər!

